

Bc. Barbora JEŘÁBKOVÁ, *Spory mezi dačickými měšťany ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století*, (diplomová práce Ústavu archivnictví a pomocných věd historických, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), České Budějovice 2016, 83 s. včetně příloh.

Posudek oponenta diplomové práce

Cílem diplomové práce Bc. Barbory Jeřábkové, kterou nazvala „*Spory mezi dačickými měšťany ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století*“, bylo podle slov autorky uvedených v anotaci a v úvodu „představit spory mezi dačickými měšťany, ke kterým docházelo“ ve zmíněné době. Neuvádí ani důvod ani žádnou jinou podstatnou skutečnost, která by případnému čtenáři vysvětlila, čím jsou tyto spory zvláštní, důležité nebo zajímavé, anebo do jakého širěji pojatého výzkumu lze tuto problematiku zařadit (pokud ji lze někam zařadit). Podobná „syrovost“ je pak bohužel do jisté míry typická pro tuto práci jako celek.

Šestistránkový úvod (s. 7–12) seznamuje s dosavadním bádáním, přičemž důraz je položen přednostně na trestněprávní literaturu, smolné a krevní knihy, hrdelní soudnictví (včetně např. čarodějnických procesů, k nimž v Dačicích, pokud vím, nedošlo!), případně na zkoumání marginálních vrstev společnosti a na mravnostní delikty (v Dačicích ve zkoumaném období rovněž nedoložené). Naopak zde marně hledáme zmínky o právní historii a o dějinách procesního práva civilního v českých zemích, k čemuž existuje rozsáhlá literatura, což by v případě této práce (jak bude ještě zmíněno níže) bylo více než třeba. V další části úvodu je velmi stručně vysvětleno, že bude autorka pro dělení sporů, podchycených zkoumaným pramenem (dačická soudní kniha), využívat členění na trestněprávní a civilněprávní kauzy podle typologie Terezy Siglové, načež se přechází k pracím o dějinách Dačic a k popisu vnitřní struktury práce.

Následuje pětadvacet stran kompilace z literatury, kde se řeší dějiny Dačic (s. 13–21; na základě prací F. Křížka, J. Bistřického, J. Beringera – J. Janouška, J. Tiraye aj.), městská správa (s. 22–27; na základě prací Z. Wintera, J. Čelakovského, A. Haase, D. Riedela, J. Pánka, J. Kejře, Z. Hledíkové – J. Janáka, J. Bistřického aj.), práva a privilegia (s. 28–33; na základě prací Z. Hledíkové – J. Janáka, F. Hoffmanna, J. a H. Jirečků, J. Kejře, aj.) a konečně i městské soudnictví (s. 34–36; na základě prací J. Francka, J. Klaboucha, J. Bistřického a J. Beringera – J. Janouška) a způsoby řešení sporů ve městech (s. 37; na základě prací J. Francka a P. Kreuze). Nicméně o bližších právně historických a společenských souvislostech zkoumaného tématu zde opět není ani slovo. Přitom právě teoretické práce z dějin práva (zejména procesního) např. od Václava Vaněčka, Jana Kaprase, Karla Malého, Karla Schelleho, Viléma Knolla, Petry Jánošíkové nebo Ladislava Vojáčka (některé z nich sice citované v poznámkách pod čarou, ale prakticky téměř nevyužité) a dalších autorů by byly pro zkoumané téma mnohdy adekvátnější a především přínosnější. Vysvětlily by totiž např. dopady začínající byrokratizace a profesionalizace soudnictví a dopady snah panovníků o jeho postátnění na chod městských soudů a na změny, jimiž začaly procházet právě v raném novověku. Ten přinesl do městské správy a do městského soudnictví (zejména po roce 1650 a dále) tolik změn, že diplomantčino konstatování na s. 26 o ukončení vývoje autonomní správy měst v roce 1547 anebo o údajné neměnnosti městské správy a soudnictví až do josefínských reforem tamtéž musí badatele ve správních dějinách obeznámeného s touto dobou a problematikou jediné šokovat! O této kompilační části práce se rozepisovat nebudu, protože kompilovat dovedou už maturanti. Na závěr ovšem budu mít k diplomantce několik otázek, které vyvolávají některé její nejasně formulace z těchto kapitol.

Vlastní jádro práce tedy začíná až na s. 38 vnějším a vnitřním rozbořem studovaného pramene (s. 38–40). Tato stěžejní část diplomové práce má celkem 40 stran včetně závěru (!), a to jen díky tomu, že před závěr je poněkud nelogicky vloženo 17 stran příloh, na nichž se nachází značně problematický pokus o edici čtyř vzorových případů z let 1562–1614. Pokud by totiž přílohy byly zařazeny tam, kam v diplomové práci logicky patří, čili až za závěr, měla by tato nejdůležitější část diplomové práce pouhých třiadvacet stran textu (značně nataženého různými grafickými úpravami textu, tabulkami, grafy apod.), tedy méně než kompilačně pojaté předchozí kapitoly.

Část pramenovědná je uvozena kapitolou o typologii sporů (s. 41–46). Ačkoli sama autorka na s. 46 konstatuje, že početnější skupinu tvořily v Dačicích civilněprávní kauzy (19, oproti 15 trestním), literatura, ze které vychází a kterou cituje v poznámkovém aparátu, je opět orientována takřka výhradně na trestní a hrdelní soudnictví, aniž je vysvětleno, proč tomu tak je. Pokud by využila i shora uvedené práce z právních dějin a o historii procesního práva, nemusela by se pozastavovat nad faktem, že se většina sporů v městské obci řešila mimosoudně, neboť by věděla, že se smírnému řešení dávala vždy přednost (což se nakonec konstatuje na s. 51), a to dokonce i v případech vraždy (pokud se pozůstalí oběti s vrahem dohodli např. na finančním vyrovnání) nebo nactiutržení (pokud se pomlouvač veřejně omluvil a zaplatil odškodné i pokutu). Patrně by pak věděla i to, že v městském prostředí byla nade vše ceněna tzv. „svornost v obci“ (proto v řadě let nebyl do zkoumané soudní knihy vepsán ani jediný případ za rok) a že ten, kdo svornost porušoval, sám sebe stavěl do velice špatného světla (viz její poznámky o „cti“). Prostě v raně novověkých městských poměrech byli „sudiči“ považováni za obtížné a nesnášenlivé osoby, jimž se v obci příliš nedůvěřovalo. Atd.

Kapitola o trestněprávních sporech (s. 47–51) by měla v první řadě konstatovat, že jich bylo za celé zkoumané období před dačickým městským soudem řešeno pouze patnáct, tedy velice málo. Rozdělení na násilné, majetkové a proti cti je v pořádku, pouze je třeba doplnit, že ve sporech o čest se vyskytl velmi zajímavý a ne příliš častý případ sporu (v roce 1571) o stavovskou příslušnost mezi měšťanem a sedláky (s. 49). Mezi majetkové spory pak rozhodně nepatří zhanění obecního staršího Petra Čunderlíka z roku 1577, což je zcela jednoznačně spor ohledně urážky autority úřední osoby (s. 51).

Kapitola o civilněprávních sporech (s. 52–57) je členěna na různé majetkové pře, kam je překvapivě zařazeno jednak zcela jednoznačně trestněprávní plnění škody čili spor o odškodné z roku 1563 mezi Benešem a Kutmandlem (s. 53), a rovněž trestněprávní nařčení z krádeže z roku 1568 (s. 54), což samozřejmě zpochybňuje důvěryhodnost uvedených procentuálních propočtů (!!). Dále bych chtěla upozornit, že užívací právo není totéž jako tzv. služebnost pozemku, což je u případů popsaných na s. 55 zcela nesprávně směřováno. A nakonec pár poznámek k tzv. pracovní při z roku 1599 (s. 57). V tomto případě (spor mezi místním pekařským cechem a přespólním pekařem) totiž nejde o pracovní záležitost, nýbrž o kauzu z oblasti obchodního (dobově „merkantilního a směnečného“) práva, které se řídilo zcela jinými zásadami. Jde tedy zcela jednoznačně o při obchodní. Pracovní pře by se týkala např. smlouvy mezi mistrem a tovaryšem či učedníkem, mezi nádeníkem a jeho zaměstnavatelem o mzdu, pracovní podmínky, délku pracovní doby či pracovního poměru atp.

Soudní záznamy, ve skutečnosti přílohy (s. 58–74), začínají ediční poznámkou, ve které jsou vysvětleny diplomantčiny postupy při transkripci textů dvou civilních a dvou trestních kauz zapsaných do dačické soudní knihy (v letech 1562, 1571, 1588 a 1614). Tyto ediční zásady však v „edici“ nejsou striktně dodržovány. V přílohách č. 1 až 4 jsem napočítala (jen velmi zhruba, vše jsem neopravovala, nejsem korektorka!) několik desítek chyb! Zarážející je u odborně vzdělané historičky zejména chybné a nelogické členění vět v historických textech, z něhož bohužel plyne to,

že ne všemu, co ve zpracovávaných textech přečetla, také porozuměla.

Závěr (s. 75–77) konstatuje základní diplomantčina zjištění, do nichž jsou však zpracovány i shora uvedené omyly. Zmiňuje se také o dalších možnostech studia, ale bohužel neuvádí, jakému materiálu (kde uloženému) by „další důkladné bádání“ mělo být věnováno.

V rámci obhajoby práce bych diplomantce ráda položila několik otázek:

- 1/Kdy byla dokončena urbanizace Čech a Moravy čili budování městské sítě?
- 2/Jak souvisely počátky městských soudů s městskou správou? Co bylo prvotní a co odvozené?
- 3/Jaký byl přesně mechanismus vzniku městských rad? Kdo byl jejich členy, kdo jim předsedal?
- 4/Co znamená pojem „civitas“ čili městská obec?
- 5/ Jaký je rozdíl mezi registry a kopiářem?
- 6/ Co bylo základem příjmů městské obce a jaké byly vedlejší obecní příjmy?
- 7/Co to jsou horní města? Která to v českých zemích byla? Řídila se Koldínovou kodifikací městského práva nebo nějakou její částí? Pokud ano, kterou, pokud ne, proč?
- 8/Kudy přesně vedla v 16. století česko – moravská zemská hranice?
- 9/Jakým způsobem byly vymezovány okruhy městských práv a kým a jak byla určována příslušnost k nim?
- 10/ Jak a kdy vzniká městský stav?
- 11/Jak zastavila husitská revoluce rozvoj soudní sféry? Kdy byl tedy tento rozvoj dovršen?
- 12/Od které doby se ve městech objevují radní protokoly nebo radní manuály?
- 13/Co je myšleno „odvolacím právem“ a co znamená právní pojem „dovolání“?

Předkládaná diplomová práce Bc. Barbory Jeřábkové nám představila spory mezi dačickými měšťany zaznamenané do soudní knihy v letech 1561 až 1614. A to je asi tak vše. Úroveň práce je bohužel slabá, do textu vložený pokus o edici rovněž. Vzhledem ke shora vyřčeným výhradám proto navrhuji hodnocení stupněm **d o b ř e**.

V Pelhřimově 5. června 2016

Mgr. Lenka Martínková, Ph.D.

Martínková